

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ПНЗПО «Київський інститут
післядипломної педагогічної освіти»

К.О. Кушдавлатова

28.03.2025 р.

ТИПОВА ПРОГРАМА підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Сучасна географія: ГІС-технології та глобальні екологічні виклики»

Розробник(и): Приватний навчальний заклад післядипломної освіти «Київський Інститут післядипломної педагогічної освіти», ЄДРПОУ 44345732

Рецензент(и): Директор ПНЗПО «Київський інститут післядипломної педагогічної освіти» Кушдавлатова К.О.

Термін дії програми: з 2025 до 2030 року

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність типової програми - Вивчення географії має стати інструментом для розуміння світових процесів, сталого розвитку та використання геопросторових даних для вирішення локальних проблем.

Цільова група: Вчителі географії, екології, керівники гуртків краєзнавства та туризму.

Обсяг (тривалість): Загальний обсяг підвищення кваліфікації за цією програмою в межах одного освітнього циклу становить від 2 до 30 годин (0,06-1 кредит ЄКТС) та визначається індивідуально залежно від кількості обраних слухачем освітніх компонентів (тем). Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. У кожному випадку у сертифікаті зазначається фактично пройдений обсяг годин та тематика навчання.

Особливості реалізації програми - Програма має модульну структуру та реалізується у вигляді окремих освітніх циклів. У межах одного освітнього циклу слухач обирає одну або кілька тем відповідно до власних освітніх потреб. Кожна тема є логічно завершеним освітнім компонентом та може реалізовуватися автономно. Підсумковий обсяг підвищення кваліфікації в межах одного циклу формується шляхом накопичення обраних тем і становить від 2 до 30 годин. Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. За результатами кожного освітнього циклу видається окремий документ про підвищення кваліфікації із зазначенням фактично пройдених годин та тематики навчання.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна

Мета підвищення кваліфікації - Удосконалення фахових знань вчителів щодо сучасних методів дослідження Землі та геополітики.

Завдання підвищення кваліфікації:

- Методика використання ГІС у шкільному курсі
- Аналіз демографічних та економічних трендів
- Організація польових та камеральних досліджень
- Впровадження тематики сталого розвитку в уроки

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- предметно-географічна компетентність
- екологічна свідомість

- картографічна грамотність
- цифрова компетентність

Очікувані результати підвищення кваліфікації: Вчителі зможуть зробити предмет прикладним та цікавим, навчать учнів аналізувати складні просторові дані та відповідально ставитися до ресурсів планети.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації – Оцінювання здійснюється на основі виконання рекомендованих практичних та самостійних завдань, участі в проєктній діяльності, тестування або підсумкової роботи відповідно до програми.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації – Сертифікат або свідоцтво про підвищення кваліфікації встановленого зразка із зазначенням теми, обсягу годин та кредитів ЄКТС відповідно до вимог законодавства

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Навчально-тематичний план відображає перелік можливих курсів (тем), що реалізуються в межах програми. Проходження всіх тем, наведених у плані, не є обов'язковим. Кожна тема є окремим освітнім компонентом і може реалізовуватися автономно.

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
1	Сервіси і додатки Google для організації спільної та командної роботи онлайн	1	1-29	2-30
2	Візуалізація навчального контенту за допомогою майндмепінгу або як навчати цікаво та захоплююче.	1	1-29	2-30
3	Як гаджети перетворити на помічника в роботі педагога.	1	1-29	2-30
4	Візуалізація навчального контенту, кроки до цікавого та захоплюючого уроку	1	1-29	2-30
5	Інтерактивні презентації у Power Point. Прості кроки до цікавих уроків.	1	1-29	2-30
6	Ефективні методи запам'ятовування. Розвиток уваги та зосередженості учнів.	1	1-29	2-30
7	Розширення візуальної сприйнятливості у навчальному процесі	1	1-29	2-30
8	Надихаємо учнів до навчання: лайфхаки для цікавих уроків.	1	1-29	2-30
9	Покращення пам'яті: дослідження процесів та методів запам'ятовування.	1	1-29	2-30
10	Революція в класі: Додатки Google для оптимізації навчального процесу.	1	1-29	2-30
11	Модель змішаного навчання 'Ротація за станціями': досвід використання на уроках географії.	1	1-29	2-30
12	Гейміфікація на уроках географії в НУШ.	1	1-29	2-30
13	Впровадження сучасних тенденцій у викладанні географії. Інтерактивні технології.	1	1-29	2-30
14	Інтерактивні сервіси для уроків географії у 7 класах НУШ	1	1-29	2-30
15	Активності на уроках географії у 8 класах НУШ	1	1-29	2-30

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
16	Штучний інтелект у географічній освіті: як перетворити технологію на партнера, а не конкурента вчителя.	1	1-29	2-30
17	ШІ на уроці географії: від карт до віртуальних подорожей.	1	1-29	2-30
18	Нові сенси уроків географії: як говорити з учнями про світ, що змінюється	1	1-29	2-30
19	Складні теми без страху: як учителю географії говорити з учнями про клімат, міграцію й ризики.	1	1-29	2-30
20	Гео-конструктор 9 НУШ: від параграфу до кар'єри. Кейси, цифра та прозоре оцінювання	1	1-29	2-30
21	Як утримати увагу у 9 класах НУШ: географія через цифру, кейси і дослідження.	1	1-29	2-30

3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

Тема 1. Сервіси і додатки Google для організації спільної та командної роботи онлайн

Ключові питання теми: Під час пандемії сучасна освіта зіткнулася із проблемою організації дистанційного навчання. є велика кількість додатків та сервісів для організації спільної та командної роботи, зокрема це додатки Google, які є безпечними, безкоштовними і надзвичайно ефективними

Тема 2. Візуалізація навчального контенту за допомогою майндмепінгу або як навчати цікаво та захоплююче.

Ключові питання теми: Сучасне життя, зокрема навчальне, є настільки активним, що іноді нам не вистачає банальної структурованості. Мапа думок є потужним мисленнєвим інструментом. Тож під час тренінгу розберемо, як створювати мапу думок і як з нею далі працювати

Тема 3. Як гаджети перетворити на помічника в роботі педагога.

Ключові питання теми: Опанувати основні поняття, а саме: - сучасні технології в навчальному процесі - як працює мозок дитини, враховуючи вікові особливості - як спілкуватись з батьками, щодо гаджетів в житті дитини - як гаджети, перетворити на помічника в роботі педагога

Тема 4. Візуалізація навчального контенту, кроки до цікавого та захоплюючого уроку

Ключові питання теми: Сучасний освітній процес вимагає особливої майстерності від вчителя, пошуку нових методів, прийомів та технологій навчання. З метою підтримки мотивації учнів до навчання, реалізації принципів компетентнісного навчання в нагоді стануть окремі освітні сервіси, які пробудять внутрішню мотивацію учнів до навчання CANVA, KAHOOT, WORDART, Classtime, LearningApps та ін.

Тема 5. Інтерактивні презентації у Power Point. Прості кроки до цікавих уроків.

Ключові питання теми: Сучасні мультимедійні технології вивчення української мови та літератури. Прості кроки та цікаві ідеї для презентацій, Створення вікторин, ігор, інтерактивних аркушів у Power Point

Тема 6. Ефективні методи запам'ятовування. Розвиток уваги та зосередженості учнів.

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних знань та умінь, зрозумілих алгоритмів роботи, що допоможуть покращувати пам'ять та увагу

Тема 7. Розширення візуальної сприйнятливості у навчальному процесі

Ключові питання теми: 1. Як створити ментальну карту за допомогою застосунків: онлайн і офлайн 2. Якісний візуальний контент для вчителя 3. Гайд: що? навіщо? як? на прикладі історії або громадянської освіти

Тема 8. Надихаємо учнів до навчання: лайфхаки для цікавих уроків.

Ключові питання теми: 1. Як створити ментальну карту за допомогою застосунків: онлайн і офлайн 2. Якісний візуальний контент для вчителя 3. Гайд: що? навіщо? як? на прикладі історії або громадянської освіти

Тема 9. Покращення пам'яті: дослідження процесів та методів запам'ятовування.

Ключові питання теми: Під час тренінгу педагоги матимуть змогу ознайомитися з процесами пам'яті та навчитися методам ефективного запам'ятовування

Тема 10. Революція в класі: Додатки Google для оптимізації навчального процесу.

Ключові питання теми: Під час пандемії та війни сучасна освіта зіткнулась із проблемою організації дистанційного та змішаного навчання, організацією синхронного та асинхронного дистанційного навчання, проблемою освітян були вибір платформи та недостатня обізнаність з їх використанням. Про переваги та плюси платформ для дистанційного навчання

Тема 11. Модель змішаного навчання 'Ротація за станціями': досвід використання на уроках географії.

Ключові питання теми: Робота в групах використовується вже тривалий час, проте модель змішаного навчання 'Ротація за станціями' на даному етапі є більш ефективною. Підготований матеріал охоплюватиме теоретичну частину, особливості підготовки та проведення уроків за такою моделлю і власний досвід.

Тема 12. Гейміфікація на уроках географії в НУШ.

Ключові питання теми: Розкрити зміст поняття гейміфікація та основні підходи до його визначення. Розглянути особливості гейміфікації на уроках географії НУШ. Поділитись практичним досвідом використання ігрових технологій.

Тема 13. Впровадження сучасних тенденцій у викладанні географії. Інтерактивні технології.

Ключові питання теми: Програма спрямована на покращення якості викладання географії через впровадження сучасних методик та інструментів: 1.Огляд сучасних тенденцій у викладанні географії: учасники отримають огляд актуальних методик та підходів у викладанні географії, включаючи використання технологій, інтерактивних матеріалів та інших інноваційних методик. 2.Розвиток проектної діяльності в навчанні географії: учасники навчатись розробляти та впроваджувати проекти з географії, що сприяють активному навчанню та підвищенню мотивації учнів. 3.Інтеграція інтерактивних технологій в навчальний процес: учасники вивчать методи використання інтерактивних технологій, таких як віртуальна реальність, онлайн-ігри та інші, для

залучення учнів та покращення засвоєння матеріалу. 4.Оцінювання та звітність у географічному навчанні: учасники дізнаються про сучасні підходи до оцінювання знань учнів у географії, а також процесу звітності та аналізу результатів для підвищення ефективності навчання. Ця програма спрямована на забезпечення вчителів географії необхідними знаннями та навичками для ефективного впровадження сучасних методик у навчальний процес та підвищення якості географічної освіти учнів.

Тема 14. Інтерактивні сервіси для уроків географії у 7 класах НУШ

Ключові питання теми: Вивчення інтерактивних методів: учасники дізнаються про різні підходи до залучення учнів до навчального процесу. Це включає в себе використання інтерактивних інструментів, групові завдання та діалогові методи. Практичні навички: вчителі отримають практичні навички використання інтерактивних сервісів під час проведення уроків географії. Адаптація до дистанційного навчання: як інтерактивні методи можна використовувати під час дистанційного навчання. Вчителі отримають інструменти для залучення учнів, навіть коли вони знаходяться вдома. Оцінка результатів: як вимірювати ефективність використання інтерактивних сервісів на уроках географії. Це допоможе вчителям адаптувати свої підходи та покращити навчальний процес.

Тема 15. Активності на уроках географії у 8 класах НУШ

Ключові питання теми: Ознайомити вчителів з теоретичними основами активного навчання та його роллю в НУШ. Надати вчителям практичні інструменти та методи для організації активностей на уроках географії. Розглянути конкретні приклади активностей, які можна використовувати на уроках географії у 8 класі. Мотивувати вчителів до використання активних методів навчання у своїй педагогічній практиці. Розвивати навички використання ІКТ технологій для створення інтерактивних завдань. Надихнути вчителів на творчий підхід до викладання географії та пошук нових, цікавих форм роботи з учнями.

Тема 16. Штучний інтелект у географічній освіті: як перетворити технологію на партнера, а не конкурента вчителя.

Ключові питання теми: Вступ до ШІ; приклади застосування в географії карти, симуляції; стратегії інтеграції; етичні аспекти; практичні вправи з інструментами ШІ

Тема 17. ШІ на уроці географії: від карт до віртуальних подорожей.

Ключові питання теми: Вступ до ШІ; приклади застосування в географії карти, симуляції; стратегії інтеграції; етичні аспекти; практичні вправи з інструментами ШІ

Тема 18. Нові сенси уроків географії: як говорити з учнями про світ, що змінюється

Ключові питання теми: У межах програми розглядаються сучасні виклики географічної освіти, пов'язані зі змінами клімату, глобалізацією, міграційними процесами, природними ризиками та сталим розвитком. Учасники ознайомляться з прийомами сенсового подання навчального матеріалу, методами безпечного обговорення складних тем, прикладами мотиваційних запитань, діяльнісних форм роботи та рефлексії на уроках географії. Особливу увагу приділено ролі вчителя як провідника у пізнанні сучасного світу.

Тема 19. Складні теми без страху: як учителю географії говорити з учнями про клімат, міграцію й ризики.

Ключові питання теми: У межах програми розглядаються сучасні

виклики географічної освіти, пов'язані зі змінами клімату, глобалізацією, міграційними процесами, природними ризиками та сталим розвитком. Учасники ознайомляться з прийомами сенсового подання навчального матеріалу, методами безпечного обговорення складних тем, прикладами мотиваційних запитань, діяльнісних форм роботи та рефлексії на уроках географії. Особливу увагу приділено ролі вчителя як провідника у пізнанні сучасного світу.

Тема 20. Гео-конструктор 9 НУШ: від параграфа до кар'єри. Кейси, цифра та прозоре оцінювання

Ключові питання теми: Програма охоплює три ключові аспекти: діджиталізацію використання інтерактивних підручників та сервісів світової статистики, профорієнтацію впровадження кейс-методу та аналіз реальних бізнес-сценаріїв у 9 класі та методику оцінювання розробка чітких критеріїв за групами результатів ГР1, ГР2, ГР3. Учасники отримують алгоритм створення сучасного уроку-конструктора.

Тема 21. Як утримати увагу у 9 класах НУШ: географія через цифру, кейси і дослідження.

Ключові питання теми: Програма охоплює три ключові аспекти: діджиталізацію використання інтерактивних підручників та сервісів світової статистики, профорієнтацію впровадження кейс-методу та аналіз реальних бізнес-сценаріїв у 9 класі та методику оцінювання розробка чітких критеріїв за групами результатів ГР1, ГР2, ГР3. Учасники отримують алгоритм створення сучасного уроку-конструктора.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи:

1. Закон України Про вищу освіту
2. Закон України Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій
3. Закон України Про дошкільну освіту
4. Закон України Про загальну середню освіту
5. Закон України Про інноваційну діяльність
6. Закон України Про наукову і науково-технічну діяльність
7. Закон України Про наукову і науково-технічну експертизу
8. Закон України Про освіту
9. Закон України Про позашкільну освіту
10. Закон України Про професійно-технічну освіту
11. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні
12. Національна доктрина розвитку освіти
13. Положення про державний вищий навчальний заклад
14. Положення про дистанційне навчання
15. Положення про інститути післядипломної педагогічної освіти
16. Положення про організацію навчального процесу
17. Постанова кабінету міністрів України від 28.03.2002 № 379 Про затвердження Державної програми "Вчитель"

Основна література:

1. Бех І. Д. Рефлексія у духовному «Я» особистості. Рідна школа. 2011. №8-9.
2. Бзовська Л., Ковнацька Р. Навчаємося через гру. Добірка ігрових вправ для учнів I-III класів. Львів : ЛМГО «Центр освітньої політики», 2020. 304 с.

3. Бізнес-планування: навч. посіб. / Т.Г.Васильців, Я.Д.Кочмарик, В.І.Блонська, Р.Л.Лупак. Київ: Знання, 2013. 207 с.
4. Богомольний Б.Р., Кононенко В.В., Чуєв П.М. Медицина екстремальних ситуацій: навч. посіб. Одеса: Одеський держ. мед. ун-т, 2001. 412 с. URL: <https://bit.ly/3VурwоI>
5. Бондар О. В. Ситуаційний менеджмент : навч. посіб. 2-ге вид., перероб та доповн. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 388 с.
6. Бондарчук О.І., Нежинська О.О. Лідерство у діяльності керівника освітньої організації: спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. Київ, 2017. 36 с.
7. Гуревич Р. С., Скупий О. М. Інформаційно-комунікаційні технології у підготовці майбутніх учителів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : [зб. наук. пр.] / АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Київ, Вінниця : Планер, 2009. С. 33-36.
8. Даниленко Л.І. Національно-патріотичне виховання учнів на уроках біології: метод. посібник / Л.І. Даниленко, С.О. Гончаренко, Т.В. Громова та ін. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП Черкаської обласної ради», 2017. 79 с.
9. Денисенко О. Накази з кадрових питань : оформляємо без помилок І Олександр Денисенко // Практика управління закладом освіти. -2022. - № 1. - URL: <https://rn.edirshkoly.mcfr.ua/945958?forccDeviceTypec^I>
10. Державний стандарт базової загальної освіти : постанова КМУ від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
11. Державний стандарт початкової освіти : постанова КМУ від 21.02.2018 № 87 (у редакції постанови КМУ від 24.07.2019 №688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF>
12. Дитяча та юнацька психотерапія. Теорія і практика в сучасних наукових дослідженнях / За заг. ред. Г. Католик. Колективна монографія. Львів : Астролябія, 2012. 312 с.
13. Для творчості дитини вірші, пісні, картини. Метод. посіб. / авт.-уклад.: Т.О.Піроженко, А. С. Шевчук. Київ : Вид. Дім «Слово», 2017. 128 с.
14. Етика ділового спілкування : навч. посібник [Воронкова В.Г. Беліченко А.Г., Мельник В.В., Ажажа М.А.]. Київ: Магнолія, 2006, 2019. 312 с.
15. Збірник документів по організації позашкільної освіти. Київ. 2002. 444с.
16. Зеленська Л. Д. Мовно-комунікативна компетентність учителя-коуча, ментора, тьютора, фасилітатора (на прикладі програми «Освітологія»). Молодь і ринок. № 9(195). 2021 С. 16-20. 28.
17. Зусін В. Я. Етика та етикет ділового спілкування : навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 224 с.
18. Зцілення травм війни: психосоціальний аспект / автор-упор. Т. Артеменко. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП Черкаської обласної ради», 2022. 80 с. URL: <http://oipopp.ed-sp.net/?q=node/76861>
19. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / За заг. редакцією Г. Л. Єфремової. Суми : вид-во «СумДПУ імені А. С. Макаренка», 2020. 444 с.
20. Костюк А. В. (2014). Емоційний інтелект та шляхи його розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету, 2014. № 2. С. 85-89.
21. Крижанівський В.В. Використання компетентнісно орієнтованих завдань на уроках географії. Педагогічний вісник, 2019. № (2)96. С. 20-21.
22. Крижанівський В.В. Географічна освіта: особливості організації навчальної діяльності. Педагогічний вісник, 2020. № (3)101. С. 45-48.
23. Крижанівський В.В. Компетентнісний потенціал географії. Педагогічний вісник, 2019. № (3)97. С. 34-36.
24. Крижанівський В.В. СТЕМ-географія: навчально-методичний посібник.

Частина 1. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР». 24 с.

25. Крижанівський В.В. Упровадження stem-елементів у шкільну географічну освіту. Педагогічний вісник, 2021. № (3)105. С. 34-35.
26. Ломакович С.В., Панченков О.А., Терещенко В.М. Участь у проєкті PISA як потенційна можливість побачити вітчизняну освіту без «прикрас». Вісник. Тестування і моніторинг в освіті. 2015. № 11-12. С. 19-23. URL: <http://surl.li/edkle>
27. Наказ МОНУ № 1313 «Деякі питання організації та проведення супервізії» від 18 жовтня 2019 р. 2020 р., № 69, Т. 1. С.73.
28. Нова Українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://bit.ly/3cp4kEx> (дата звернення 14.05.2020).
29. Овчаренко О.П., Лазар А.П., Матюшко Р.П. Основи радіаційної медицини: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2002. 208 с.
30. Онопрієнко О. Нова українська школа : інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 208 с.
31. Освітня програма навчального закладу. URL: <https://bit.ly/3ckLjDp>
32. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 №1133). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>.
33. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації керівників закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти : наказ МОН від 12.10.2022 № 905. URL: <https://bit.ly/3vgA4Fe>
34. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності: наказ МОН України від 10.12.2021 № 1340. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://bit.ly/3XRhd0W>
35. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 05.12.2015 № 389-VIII-XII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
36. Пушкарьова Т. О. Педагогічне проектування в системі загальної середньої освіти: теорія і практика: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2017. 308 с.
37. Робінсон К. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту. / переклад з англ. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2016. 258 с.
38. Розвиваємо громадянські компетентності : другий клас / під заг. ред. Н.Бібік, Н.Софій. Київ, 2019. URL: http://www.ussf.kiev.ua/images/project-50/2class_5-Vartist_4.pdf
39. Савченко О.Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання : методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.
40. Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 №2205, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10.11.2020 за №1111/35394. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>
41. Сеїтосманов А., Фасоля О. Нова школа у нових громадах : посібник з ефективного управління освітою в об'єднаних територіальних громадах. Київ, 2017. 128 с.
42. Скрипник М. І. Технології професійного розвитку педагогів: методичний poradnik. Київ, 2016. 231 с.
43. Стіл Дж., Мередіт К., Темпл Ч. Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів»: Підготовлено для проєкту «Читання та письмо для розвитку критичного мислення» / Науково-методичний центр розвитку критичного та образного мислення «Інтелект». Київ: Міленіум, 2001. 104 с.
44. Супервізія : професійна підтримка і професійний розвиток педагогів : poradnik для супервізорів (наставників). - URL : <http://www.ussf.kiev.ua/images/news/2019.09.18/%D0%A1%D1%83%DO%>

45. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В. Кухаренко та ін. ; за ред. В. Кухаренка. Харків : Міськдрук, 2016. 284 с.
46. Тимошко Г. М. Особливості розвитку організаційної культури керівника в системі управління загальноосвітнім навчальним закладом. Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. / ред. кол.: О. Л. Ануфрієва та ін. Київ, 2005. Вип. 3 (16). 2011. 588 с.
47. Типове положення про проведення супервізії впровадження Концепції «Нова українська школа» / уклад. : Клокар Н.І., Нікулочкіна О.В., Київ, 2018. 6 с.
48. Траутманн, Франц. Керівництво по інтервізії. Інститут Трімбос (Інститут психічного здоров'я і залежностей Голландії). Управління ООН по наркотикам і злочинності. Проектне Бюро в Балтійських країнах, 2010. 18 с.
49. Удовицька Т. А. «Кліпове мислення» молоді: особливості прояву у процесі навчання (до постановки проблеми). Вища освіта України : теорет. і наук.-метод. часопис. Вип. 31. Т. VIII (50). Інститут вищої освіти НАПН України, 2013. 407-416.
50. Управлінське лідерство : виклики сьогодення : колективна монографія ; за заг. ред. В. В. Толкованова. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. 600 с.
51. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навч.-метод. посіб. / О.І. Пометун. Київ, 2020. 104 с.
52. Фінансова просвіта. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <https://www.fg.gov.ua/finansova-prosvita>
53. Цікава географія після уроків / В. М. Андреева, Харків: Видавнича група «Основа», 2007. 160 с
54. Чернов Б.О., Корнеев В.П. Методи навчання географії в школі. Київ, 173 с.
55. Юр'єва Г. В. Компетентнісний підхід у навчанні Географія, 2018. № 19-20 (359-360). С. 14-17.
56. DLL 10: DaF für Jugendliche: Deutsch als Fremdsprache.Klett Sprachen GmbH, 2016. 199 s.
57. European Diploma in Psychology: Draft Proposal prepared for consultation from the EuroPsy2 Project Group. Version 2.7 revised. October 2003. URL: <http://www.europsy.eu.com>

Додаткова література:

1. Алгоритм дій місцевих органів виконавчої влади органів місцевого самоврядування, органів управління освітою, керівників закладів освіти щодо забезпечення укриття учасників освітнього процесу. URL: <https://bit.ly/3YnKDDS>
2. Від керівника до лідера: практичні поради для директорів шкіл та керівників відділів освіти / А.Уварова. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/521/12.2019.pdf>
3. Діти та війна. Навчання технік зцілення /Патрік Сміт, Атле Дирегров, Вільям Юле. Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2022. 108 с.
4. Екстрена медична допомога / За ред. Г.Г. Рощина. Київ: Поліграф. книга, 2009. 138 с.
5. Крижанівський В.В. Природнича освіта в умовах реформування Нової української школи. Педагогічний вісник, 2022. № (3)109. С. 32-33.
6. Лютко О. М. Запровадження мотиваційного менеджменту в закладі освіти / О. М. Лютко. - Рівне : РОІГПО, 2018. - 180 с.
7. Менеджмент та маркетинг в сучасних освітніх організаціях: колект. навч. посіб. / Авт. колектив: за ред. З.В. Рябової. - Київ : НАПН України, Ун-т менедж. освіти, 2021.-273 с.
8. Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти : наказ МОНУ від 13.07.2021 №813. URL: <http://surl.li/dyrzc>

9. Навчальна кінезіологія: проста гімнастика для мозку. URL: <https://bit.ly/3XKqdVt>
10. Навчання, досвід, наставництво. Інформаційний бюлетень За медичні права. Квітень 2011. № 4. С. 2-3. URL: <http://lviv.medprof.org.ua/uploads/media/2-3.pdf>
11. Новик І., Борисенко Ю., Венгловська О., Гладкова Г., Стягунова О. Підготовка супервізорів для закладів загальної середньої освіти: комплект навчально-методичного забезпечення. Київ. УІРО. 2024. URL: <https://bit.ly/3W23u8e>
12. Романовський О.Г., Михайличенко В.Є., Грень Л.М. Педагогіка лідерства: монографія. Харків: НТУ «ХПІ», 2018. 450 с.
13. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія. Київ : НІСД, 2011. 336 с. URL: <https://bit.ly/3uQrcxT>
14. Щербак О.І., Софій Н.З., Бович Б.Ю. Теорія і практика оцінювання навчальних досягнень: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, Лілея-НВ, 2014. 136 с.
15. Cadre européen commun de référence pour les langues : apprendre, enseigner, évaluer. Volume complémentaire avec de nouveaux descripteurs. URL: www.coe.int/lang-cecr